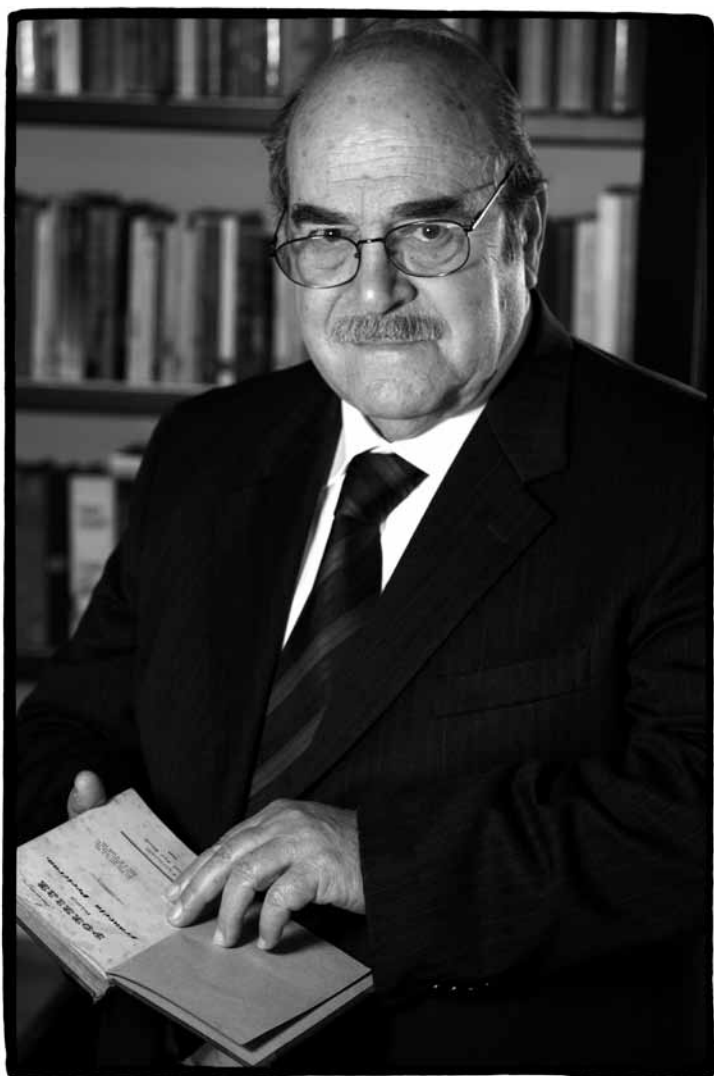

PREŠERNOV SKLAD 2011

Prešernova nagrada

MIROSLAV KOŠUTA

za pesniški ustvarjalni opus

Pesniško snovanje tržaškega pesnika Miroslava Košute (1936) se vključuje v splošno slovensko literarno dogajanje vse od daljnega leta 1963, ko je izšel njegov prvenec *Morje brez obale*.

Z razmišljanji o bivanju človeka in z iskanjem življenjskega smisla se njegov pesniški opus giblje znotraj modernizma. Vsebine njegovih stihov se pogosto lotevajo bivanjske tematike in nihajo med občutji zaščite, ki jih pesnik doživlja v prvi vrsti v obalnem prostoru, in območjem disonance, upesnjenem predvsem preko morskih podob. V Košutovih verzih snovanjih prevzema morje razdiralno vlogo, saj s svojim valovanjem odvzema, razveljavlja iluzije, ukinja sanje, zaradi neobvladljive prostranosti prinaša strah ter sili človeka v stalno giblivo in nenehno spremembo.

V izjemnih verzih je zapisana tudi Košutova ljubezenska lirika, ki je predvsem v mladostnem obdobju prepredena s sunki upanja. Tržaški pesnik jo vseskozi razvija in spreminja ter ustvarja pisan mozaik vsakovrstnih ljubezenskih doživetij. Ubesečuje trenutke sreče, v katerih je srčno čustvo vpeto v obojestransko zaupljivost in predanost. Z besedo slika čutno potešitev in označuje svetlo hrepenenje dveh po medsebojni bližini. Ljubezni se dotika z idiličnim tonom in ji prisoja nedoumljivo moč, ki kraljuje nad vsem in vse poganja v gibanje.

Pesmim, ki razkrivajo ubrano sožitje dveh, sledijo verzi, ki v obalno zavetje vnašajo nemir in z dvomom razgibavajo duhovna mirovanja, v verze vstopajo trenutki nerazumevanja in odtujitve. V kasnejših zbirkah se Košutovi ljubezenski verzi napolnijo še z drugačnimi pridihi. Ljubezen je bila izpostavljena času, ki jo je zaznamoval s težkimi izkušnjami, oddaljila se je od slasti, se predružačila, zamenjala slepo ljubosumnost z zaupljivostjo in erotično strast s telesno predanostjo. Odprla se je celo enoličnim podobam vsakdana.

Samosvoje ustvarjalne postopke je Košuta razvil predvsem v pesmih, kjer prihaja do izraza njegova duhovna odvisnost od rodnega kraja. Pomembno mesto Košutove lirike zavzema torej "mesto na robu sveta", kot zapiše v pesmi *Ta Trst*. Pri tem upesnjuje podobe, vzete iz urbanega vrveža, ki presegajo golo opisnost in nakazujejo življenjski utrip mesta, v katerem so zaznavni nekateri travmatični zgodovinski dogodki, ki še danes bremenijo ljudi v tem obmorskem kraju. Iz stihov pronicajo vizije ujetosti, duhovne in miselne stičnosti in odmiranja. Nebogljen posameznik živi ukleščen v negibno danost, ki je ne more predružačiti. Mesto sledi obrednim maniram in ostaja neobčutljivo do sprememb, ki jih prinaša sodobni čas. Prebivalstvo je zastarelo in se z neprikrito melanholijo ozira nazaj v nekdanjost, ko je mesto živelo v blagostanju. Od tedaj je zgodovina prinesla ljudem v jadranskem trikotniku le usihanja in težke preizkušnje, kupe zamolčanih mrtvecev in nepokopanih trupel, ki ustvarjajo meglice in puščajo v ljudeh nepremostljivo grenkobo. Pogled na Trst je še dodatno obremenjen z izginjanjem svojega slovenskega dela. In vendar se kljub uročni stičnosti Trst zdi pesniku še vedno mesto upanja in vere.

Temeljno vozlišče Košutovega pesnjenja tvorijo razmišljanja o narodu in jeziku, ki predstavljajo izredno gibljiv snovni prostor, saj so izpostavljena nenehnim spremembam. Preko teh se pesnik včasih dokoplje do svetlih postavk, drugod pa zabrede v moreča občutja vkljenosti.

Košutova jezikovna zavest je dozorela v povezavi z biografskimi elementi, tržaški pesnik je namreč že v zgodnjem otroštvu doživel utišanje materinščine. Prepoved je zahtevala zatajitev slovenščine in vcepila v otroško dušo globok strah. Prisiljeni molk pa deluje kot zaznamovanost, ki se je pesnik ne more znebiti niti v drugačnih časih, saj utišanje nikoli ne neha. Hkrati pa sproži utesnjenost jezika v njem uporno kljubovanje in oblikuje potrebo po obrambi jezika. Tej osnovni življenjski drži Košuta podreja

Prešernova nagrada

svoje snovne in oblikovne izbire, kar je ozavestil in upesnil v programski pesmi *Pismo Niku Grafenauerju*. V pesmi se sklicuje na Trst, torej na robni kraj, kjer slovenski človek živi z odmerjeno količino kisika in z nenehno skrbjo za prihodnost svojih otrok. V težkem položaju postane jezik ohranjevalec narodnega čutenja in zato ostaja vezan na sporočilno funkcijo. Košutova beseda torej vedno izreka, jasno poimenuje in nikoli ne zapade v nesmiselno igračkanje. Košuta se dotika bolečih kriznih stanj predvsem slovenskega dela tržaškega prebivalstva in razgalja strahove slovenskega življa, ki živi na obrobju in vsak dan doživlja izbris slovenščine. Lirski subjekt je globoko zakoreninjen v starševske nastavitve in torej nesvoboden, hrepeneče zazrt čez meje domačega in hkrati nesposoben dokončnega odhoda. Postopoma se pesnikova vera v nastavitve prednikov ruši, zaupanje v obstoj jezika krušijo strahovi pred izginotjem. *Dom* postaja *dim* in pesnik se sprašuje: *Kdaj smo odšli?* ter z besedo naslika osamele gmajne in izpraznjene hiše. Pa ne gre le za zunanji prostor, rušenje narodnega doživetja prodre tudi v notranjost pesniškega subjekta, ki v svoji intimi začuti dva jezikovna jaza: poleg slovenskega še italijanskega.

Kljub strahovom ni zaznati v Košutovem pesništvu zadržanosti do italijanske kulture, očitna so namreč vsebinska soglasja s tržaškim pesnikom Umberto Sabo, ki pridejo do izraza predvsem z upesnjevanjem vsakdanjih manj pomembnih stvari. Na slogovnem področju pa so zaznavne naveze na italijanski hermetizem, predvsem na Ungarettijev občutek za strnjeno pisanje, kar je tudi sam pesnik na več mestih poudaril.

Ob pesmih za odrasle je Košuta posvetil veliko verzov mlajšim bralcem, jih očaral z živahnimi ritmi, izvorno zvočnostjo in igrivimi vsebinami. Njegovi verzi so pesniško oblikovali otroke različnih generacij. V njih je pesnik na nevsiljiv način prodril v otroški vsakdan in ga prenesel v poezijo. S hudomušno držo je upesnil tako trenutke igrivosti kot tesnobo, ki otroka zajame ob pogledu na krožnik z nepriljubljeno hrano. Posrečene so tudi živalske prigode, ki pahnejo bralca v neverjetne situacije, vzete iz domišljjskega sveta. Nenazadnje je tudi v otroške pesmi vnesel utrip tržaškega mesta s podobami morja in njegovega kraškega okoliša.

Nezanemarljiv je tudi njegov doprinos k razvoju tržaškega Slovenskega stalnega gledališča, za katerega je ustvaril kar nekaj odrskih del in hkrati več let opravljal delo umetniškega vodje in ravnatelja.

Prešernova nagrada potrjuje vrednost Košutovega pesniškega opusa in opozarja na zasluge, ki jih ustvarjalec ima pri ohranitvi slovenske besede v tržaškem urbanem svetu.

Vilma Purič

Nagovor ob prejemu Prešernove nagrade ob slovenskem kulturnem prazniku 2011

Miroslav Košuta

Spoštovani!

Če ne bi bilo odmerjenega časa, bi človeka ob taki priložnosti lahko obšla skušnjava, da bi se spopadel z analizo stanja slovenske kulture na eni in drugi strani meje, stanja, potreb in perspektiv, kar pa nikakor ne sodi v okvir nocojšnje slovestnosti. Zato le nekaj besed.

Najprej o meji, ki naj bi je ne bilo, pa je še zmeraj globoko zarezana v narodovo telo. Odpadle so zapornice na prehodih, meja ostaja, čeprav v Prešernovem duhu prostih rojakov in soseda mejaka. Na srečo – če poznamo polaščevalno slo nekaterih, a na žalost tudi v glavah mnogih, zazrtih v preteklost. Zato narod, ki ne varuje in utrjuje svojih manjšin zunaj državnega okrilja, ker zaupa Evropinemu smehljaju, izpostavlja nevarnosti sam sebe, svojo integriteto in svojo suverenost.

Naj zato ponovim, da v zamejstvu marsikdaj pogrešamo varno naročje domovine. S tem nisem prezrl naporov tistih prijateljev, ki prizadeto sledijo našemu vsakdanu, ampak le izražam potrebo po občutenju Slovenije kot celote, kot države, kot matice. Posamične opredelitve ministrov, ustanov ali medijev ne smejo vplivati na temeljni odnos do naših problemov in splošnih narodnih interesov.

Tako si obujamo Prešernovo rotitev: Edinost, sreča, sprava /.../
de oblast / in z njo čast, / ko pred, / spet naša boste last.

Preveč strupa je v političnih obračunavanjih, preveč blatenja in izigravanja, pa vendar smo pred dvajsetimi leti premogli drugačno strpnost, ob visokem skupnem cilju bili enotni v spoštovanju različnosti. Kaj danes ni več skupnega sovražnika? Ali smo samo mi slepi in gluhi zanj, ki nam leze pod kožo in nas razkraja? Ne le kulturo in od Prešerna oplemeniteni jezik, pač pa predvsem zavest, da smo, kar smo, in to želimo ostati: narod, kaljen v težki zgodovini, ki se ne bo predal brez boja, posebno ne zdaj, ko je končno zaživel v suvereni državi.

Enako velja tudi za naše milo zamejstvo, kjer so že skoraj vsi sprevideli nujnost korenitih sprememb razen tistih, ki so sklenili zaprtih oči tiščati glavo v peščini samoljubja. Medtem pa mladi rodovi pričakujejo rešitev z nadihom prihodnosti.

Včasih me obide občutek, ko da drsimo na velikanskem usadu, dol dol, nižje in nižje, pa še spletkarimo in se repenčimo, alpsko poskočni, dokler nas ne zagrne in pogoltne. Zna biti, da bo nekoč arheolog zaman ugibal, če je šlo za naravno nujnost ali skupinski samomor.

Zaradi pomena za našo samozavest in ugled Slovenije v svetu, ki ga mimo elitnih duhov imajo vrhunski športniki, se jih kaže spomniti tudi na današnji dan – ker so silovit kohezijski element skupnosti tako v matici kot v zamejstvu. Če pa v državnih reprezentancah že na vseh celinah nastopajo atleti, različni po koži in duši, smemo upati, da se bojo nekoč tudi zunaj uradnih meja rojeni Slovenci borili za prestiž matične domovine.

Kot glasnik slovenskega Trsta ne morem mimo omembe svojih dveh literarnih predhodnikov na tem odru, Borisa Pahorja in Alojza Rebule, še posebno v teh dneh, ko se zdi, da si lahko z eno samo neprevidno besedo zapraviš ugled, do katerega si se dokopal s stoletjem pokončnosti in tveganja.

Življenje je za mano, trdo, strmo in neprizanesljivo. Zahvaljujem se Vam za priznanje, ki me potrjuje v prepričanju, da ga je bilo vredno živeti.

Prešernova nagrada

dirigent

ANTON NANUT

za celoten ustvarjalni opus

Maestro Anton Nanut je eden najbolj znanih, uspešnih in tudi na tujih koncertnih odrih stalno prisotnih slovenskih glasbenikov. Poklicna pot ga je vodila kot gostujočega dirigenta med mnoge orkestre, zlasti po Evropi. Njegove muzikalno polne interpretacije in bogato sodelovanje z orkestri in solisti svetovnega slovesa so rezultat jasne zavesti o poslanstvu klasičnega glasbenega repertoarja, svetovne in slovenske glasbene zapuščine, tako simfonične kot širše koncertne. Močna, umetniško celovita in v svojem nastopu prepričljiva dirigentska osebnost je doživela tudi plodno studijsko dejavnost, ki je zabeležena na skoraj dvesto posnetih nosilcih zvoka. Z bogato koncertno zgodovino in s svojim kulturnim poslanstvom, povezanim s poustvarjalnostjo tako slovenske kot svetovne simfonične glasbe, je Prešernova nagrada za življenjsko delo vsekakor lep, dodobra zaslužen poklon "poslancu slovenske poustvarjalnosti", Antonu Nanutu.

Anton Nanut (1932) je doslej dirigiral več kot dvesto tujim orkestrom. Poleg domala vseh italijanskih orkestrov je vodil tudi tako ugledne ansamble, kot so Leningrajska filharmonija, orkester Staatskapelle iz Dresdna, orkester Suisse Romande iz Ženeve, Varšavska filharmonija, Praška filharmonija, Orkester zahodnonemškega radia, Orkester južnonemškega radia, Simfonični orkester iz Monterreya, Dunajski simfoniki, Budimpeštanska filharmonija, Orkester valonskega radia, orkester Teatra Colon v Buenos Airesu; več let je bil stalni gost Dunajskih slavnostnih tednov (Wiener Festwochen), dolgoletni umetniški direktor Filharmonije v Vidmu, stalni gostujoči dirigent Nemškega komornega orkestra iz Frankfurta in Orkestra Padove in Benečije. Zato ne preseneča, da je še posebej cenjen v Italiji, deželi z izjemno bogato glasbeno tradicijo. Osupljivo je tudi njegovo sodelovanje s solisti, izjemnimi glasbeniki, kot so pianisti Dubravka Tomšič Srebotnjak, Sviatoslav Richter, Nikita Megaloff in Aldo Ciccolini, violončelista Mstislav Rostropovič in Natalia Gutman, violinista Leonid Kogan in Henryk Szeryng, flavtistka Irena Grafenauer ter mnogi drugi, o čemer pričajo številne nagrade.

Posebej cenjeni, tako pri strokovnjakih kot pri poslušalcih, so posnetki klasičnega svetovnega repertoarja, zlasti dela Ludwiga van Beethovna, Hectorja Berliozja, Gustava Mahlerja in Dmitrija Šostakoviča. Med ocenami posnetkov je Nanut dobil laskave pohvale: "prefinjen mahlerjanec v vsakem smislu besede in tudi v vsakem pogledu" (Melvin Sobel o posnetku Mahlerjeve *Prve*); "Oba dirigenta ponujata različne, a prepričljivo vredne romantične značilnosti glasbe v Beethovnovi *Simfoniji št. 5*" (Nadine Misletoe v primerjavi izvedb Beethovnove *Pete* Bernsteina z Dunajskimi filharmoniki in Nanuta z Orkestrom RTV Slovenija); "To je ena najboljših *Osmih* Antona Brucknerja, ki jo lahko slišiš!" (Kevin Sinnot o posnetku Brucknerjeve *Osme* z Orkestrom RTV Slovenija). In Nanut ni samo mojster taktirke klasičnega repertoarja. Z obema našima simfoničnima orkestroma je pri nas prvič izvedel tudi vrsto temeljnih partitur glasbe 20. stoletja (na primer: *4. simfonijo* Charlesa Ivesa, *3. in 4. simfonijo* Witolda Lutoslavskega, *14. simfonijo* Dmitrija Šostakoviča, dela Alfreda Šnitkeja, Sofije Gubajduline in drugih) in vodil mnoge navdušujoče izvedbe velikih stvaritev glasbene umetnosti. Četudi šteje predvsem umetniško poslanstvo, je to zlasti v glasbi – in še posebej pri koncertnih dirigentih – tesno povezano z vrsto dodatnih "zaodrskih" dejavnosti. Nanut je domala dve desetletji zapored z navdihom, glasbenim okusom in iznajdljivostjo sestavljal program koncertnega cikla Simfoničnega orkestra RTV Slovenija. S tem orkestrom je prvič v Sloveniji izvedel nekatera temeljna dela sodobne glasbe. Mnogi poslušalci se z navdušenjem spominjajo njegovih energičnih izvedb velikih del glasbene umetnosti. Simfonike RTV Slovenija in Simfonični orkester Slovenske filharmonije je vodil na mnogih koncertnih turnejah

Prešernova nagrada

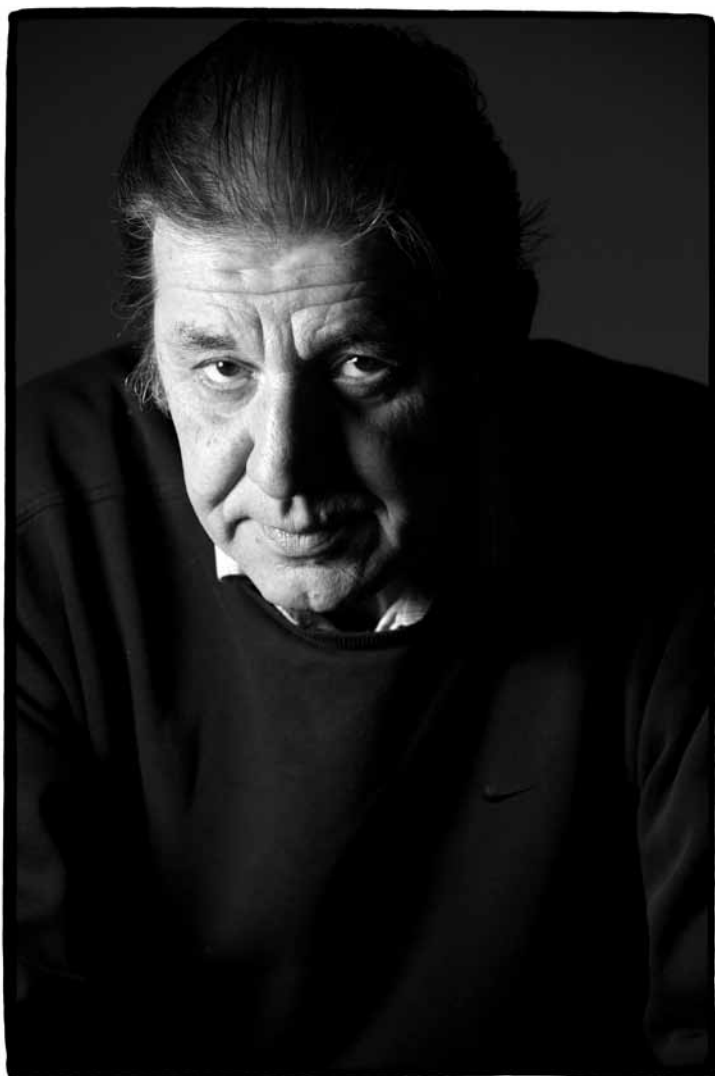
v tujini, med drugim štirikrat v ZDA (za nastop s Slovensko filharmonijo v sloviti dvorani Carnegie Hall je prejel odlične kritike), na festivalih Varšavska jesen, Praška pomlad, beneški Biennale in Trieste contemporanea, če omenimo le nekatere med njimi. Posebej kaže omeniti koncerte, ki jih je Nanut s Simfoniki RTV Slovenija z velikim uspehom odigral v kulturno občutljivem obmejnem prostoru Avstrije in Italije. Z njimi je dosegel več odmevnih umetniških uspehov, naj posebej omenimo navdušujočo interpretacijo *7. simfonije* Dmitrija Šostakoviča leta 1998 na festivalu Trieste Contemporanea v Trstu. Anton Nanut se je v svojem delovanju vseskozi trudil za razvoj in promocijo slovenske glasbe. V tujini je izvedel vrsto slovenskih glasbenih del, od katerih so številna nastala prav na njegovo pobudo. S Simfoničnim orkestrom RTV Slovenija je sodeloval tudi po upokojitvi – od leta 2002 kot njegov častni dirigent. Z njim na čelu sta Orkester RTV Slovenija in Orkester Slovenske filharmonije pomembno prispevala k prepoznavnosti Slovenije in slovenske (ne le glasbene) kulture v svetu. Za slovensko glasbeno kulturo ima še vrsto zaslug. Po študiju dirigiranja na Akademiji za glasbo v Ljubljani je vodil zbor Slovenske filharmonije, leta 1958 je prevzel Dubrovniški mestni orkester, a je pred tem že leta 1953 ustanovil in vodil danes znameniti primorski pevski zbor Vinko Vodopivec. Bil je umetniški vodja Slovenskega okteta v enem od najuspešnejših obdobij tega ansambla, od leta 1974 do 1998. Od leta 1975 do 1980 pa je bil šef dirigent orkestra Slovenske filharmonije. Med letoma 1981 in 1998 je bil šef dirigent in umetniški vodja Simfoničnega orkestra RTV Slovenija. Posebej se je treba ustaviti ob dejstvu, da je ustanovitelj in vodja festivala Kogojevi dnevi v rojstnem Kanalu ob Soči, na katerem se mu, velikemu glasbeniku, od 1980. vsako leto poklonijo z zanimivim glasbenim programom. V letih 1972–2000 pa je ob umetniški dejavnosti tudi predaval dirigiranje na Akademiji za glasbo v Ljubljani, kjer je podajal svoje znanje vrsti danes uspešnih slovenskih glasbenikov. Prešernova nagrada za življenjsko delo tako zaokroža izredno bogato delovanje maestra Antona Nanuta, ki je med drugim že prejel tudi študentsko Prešernovo nagrado, nagrado Prešernovega sklada, nagrado zlata lira Združenja jugoslovanskih glasbenih umetnikov, nagrado Milka Trnina Združenja glasbenih umetnikov Hrvaške, nagrado Julija Betetta Glasbenih umetnikov Slovenije, Bevkovo nagrado občine Nova Gorica, nagrado časopisa Slobodna Dalmacija, prvič podeljeno za interpretacijo Mozartovega *Rekvijema* na festivalu v Dubrovniku, Župančičevo nagrada mesta Ljubljane, nagrado mesta Dubrovnik, zlato medaljo koncertnega občinstva Milana, zlato medaljo obrtniške zbornice Italije, medaljo Bedriha Smetane Ministrstva za kulturo Čehoslovaške republike, mednarodno nagrado Dario Prisciandario za dirigiranje Brucknerjeve *4. simfonije*, medaljo Carnegie Hall, New York, nagrado orlando za koncert na Dubrovniškem festivalu, nagrado *Borisa Papandopula* za najboljšo operno stvaritev, nagrado dirigentu mednarodnega tekmovanja Guido d'Arezzo, priznanje predsednika Milana Kučana, priznanje red danice hrvaške Republike Hrvaške in mnoga druga priznanja in nagrade.

Leon Stefanija

Nagrada Prešernovega sklada

EMIL FILIPČIČ

za roman *Problemi*

EMIL FILIPČIČ: UJETNIK SVOBODE

V romanu pod značilnim in hkrati zagonetnim – vsekakor pa tudi (avto)ironičnim – naslovom *Problemi* se bralec srečuje s svojevrstno in značilno refleksijo – ali kar “avtobiografsko” rekapitulacijo – avtorjeve pisateljske in v najširšem smislu življenjske izkušnje. Ta sega vse do zadnjih desetletij prejšnjega stoletja, ko si je Emil Filipčič (rojen 1951 v Beogradu) že s prvimi pripovednimi deli zanesljivo ustvaril več kot zanimivo in inovativno, v marsičem provokativno literarno ime – tako na primer z romani *Grein Vaun* (1979), *Kerubini* (objavljenih pod psevdonimom Jožef Paganel in napisanih skupaj z Brankom Gradišnikom, 1979), *Ervin Kralj* (1986) idr., zlasti pa tudi s serijo nezgrešljivo samosvojih dramskih del, napisanih in uprizorjenih v osemdesetih letih – *Kegler 6*, *Ujetniki svobode*, *Altamira*, *Bolna nevesta*, *Atlantida* idr.; med njimi je bila ob svojem času – in ostaja do danes – najpopularnejša izvrstna satirična parodija *Butnskala* (tako v radijski kot v filmski uprizoritvi).

Kritika je ažurno detektirala poglobitno inovacijo Filipčičevega pisanja predvsem v njegovem nenavadno lucidnem, že kar predrznem humorju in domiselni uporabi groteskno nadrealističnih elementov in mu – še posebej v dramah – brez zadržkov priznala močne artistske kvalitete predvsem v okrožju tako imenovanega “ludizma”. Zanj je mogoče – nekoliko posplošeno – reči, da temelji na totalni *igri*.

V Filipčičevi pisateljski vizuri je namreč vse, kar je, so vsa področja človeškega pehanja in nehanja na neki čuden – neznosen – način irelevantna; spremenjena vsa v predmet nonšalantnega pisateljevega poigravanja in posmeha, ne nazadnje na lasten račun. To je svet absolutne relativizacije in svobode, ki je odgovorna – tako rekoč ničemu drugemu kot – le sama sebi. Pisatelj je edini tvorec svojega literarnega sveta, natanko vé, da si pravila percepcije in vsega ustvarjalnega postopka postavlja po svoji volji sam, kar pomeni seveda tudi to, da jih lahko sam tudi nenehoma podira, neženirano zamenjuje z novimi – in se potem kot Filipčič zmeraj znova, nemara osupel, spet vrača k enakemu in istemu. To je poglobitna téma njegovega pisanja: svoboda in razvezanost od vsega zunanjega, popolna relativizacija vsega, in (po) smeh na svoj lastni račun. Pisatelj je v zadnji konsekvenci “ujetnik” svobode (kakor se imenuje tudi ena od Filipčičevih gledaliških iger).

V tem okrožju vztraja dosledno njegov najnovejši roman, svojevrstna, vsekakor ironična *summa* Filipčičevega leposlovja. Tudi v *Problemih* je vsaj na prvi pogled vse podvrženo igri, humornemu preigravanju in sarkastičnemu parodiranju vseh mogočih (in enako tudi nemogočih) mentalnih in socialnih, političnih in literarnih pojavov (in njihovih akterjev) iz polpreteklih in današnjih časov; tudi tu je bralec priča posmehljivemu razgrajevanju vrednostnih modelov in jezikov, tudi tu nesporno z dosledno, bravurozno duhovito pisateljsko natančnostjo, ki se ne ustavi tako rekoč pred ničemer.

Komično kulminacijo dosega Filipčičev roman v poigravanju s prepoznavnimi citati iz literarnih del in kar z identiteto njihovih avtorjev: npr. s Sartrom, Camusom, Jaroslavom Haškom, Normanom Mailerjem in številnimi drugimi, ne nazadnje in še najmanj s pripovedovalcem, Emilom Filipčičem samim. Na prvi pogled se zdi, da je v vsem tem divjem nizanju najrazličnejših situacijskih in verbalnih domislic, menjav in presenetljivih paradoksov, da je v tej vsesplošni, rafinirani in artistsko skrajno domiselni *igri* ... vse na površju, vse lahkotno in neobvezno. Vendar pa odkrije natančnejši pogled na dnu vsega tega vsesplošno zafrkaljivega “ludizma” tudi neko pritajeno začudenje in osuplost in z njima nazadnje nemara kritično distanco – sploh neko svojevrstno melanholično vertikalo, ki jasno pokaže, da sežejo *Problemi* tudi še na drugo, temno stran pisateljevega posmehljivo indiferentnega poigravanja s stvarmi in ljudmi in da uprizarjajo s tem svojevrstno, neprizanesljivo “avtorefleksijo” – če ne tudi samokritiko – ludistične percepcije sveta same ...

Nagrada Prešernovega sklada

ZLATKO KAUČIČ

za trojno zgoščenko Koncerti ob 30. letnici, zgoščenko Biči in za cikel koncertov ob tridesetletnici umetniškega ustvarjanja

Življenjska zgodba tolkalca in skladatelja-improvizatorja Zlatka Kaučiča je kot roman, ki se počasi in natančno izpisuje že več kot trideset let. Je zgodba o trdem in neizproslem borcu za svobodo duha in svobodo izražanja. Njegova glasba je le odraz njegovega trdnega prepričanja v neposredno in iskreno komunikacijo brez formalnih omejitev. Zlatko Kaučič je samouk, a samouk s plemenitim predznakom. Glasbe, ki jo ustvarja, se ne da naučiti na nobeni šoli. Zanj je poleg tehnične spretnosti potrebna predvsem virtuoza kreativnost duha, popolna čistost srca in bogate življenjske izkušnje. Te pa si je Zlatko Kaučič nabiral že od svojih začetkov ukvarjanja z glasbo v Goriških brdih, kjer je preživel mladost in kasneje med svojim dolgoletnim bivanjem v Španiji, na Nizozemskem, v Švici in drugih evropskih državah, kjer se je imel možnost srečati in igrati z mnogimi uglednimi jazzovskimi glasbeniki. V tem obdobju se je izuril v igranju klasičnih jazzovskih stilov, ki so mu dali trdno podlago za njegova kasnejša raziskovanja. Že zelo kmalu je svojemu bobnarskemu kompletu dodajal nenavadna zvočila, kot so različni kuhinjski predmeti, s katerimi je že kot otrok v domačem okolju skušal ustvarjati zvočne slike, ali pa tolkalni objekti, ki jih je izdelal sam. Tako se je začela izjemno zanimiva in izrazito samosvoja glasbena pot Zlatka Kaučiča. S svojim znanjem, virtuoznostjo in izvirnostjo je prepričal mnoge evropske in ameriške glasbenike, jih povabil k sodelovanju in se začel intenzivno ukvarjati s svobodno improvizirano glasbo in iskanjem svojega lastnega zvoka.

Ta zvok je kot zrel sadež rodovitne zemlje njegovega domačega okolja, s katerim je nerazdružno povezan, ali pa kot odsev prazvoka, ki v tem okolju biva že od nekdaj. Trpkost njegovega udarca in duhovitost povezovanja različnih zvenov mu dajeta izjemno širino in tako lahko komunicira z glasbeno izobraženim kot tudi s popolnoma neukim poslušalcem.

V svojem zrelem obdobju se je Zlatko Kaučič vrnil k svojemu izviru, v Goriška brda, kjer danes živi in ustvarja. Postopoma je opustil tradicionalni bobnarski komplet; zamenjal ga je za "talne bobne" – instrument, ki ga je pravzaprav sam ustvaril.

Njegova izvirna zvočnost privablja k skupnemu ustvarjanju tako klasično izobražene glasbenike, kot je Aleksander Balanescu, kot jazzovske legende, kot je Steve Lacy.

Tolkalec in skladatelj-improvizator Zlatko Kaučič zavzema v slovenski in evropski glasbi prav posebno mesto. Predvsem v jazzovski glasbeni prostor je vnesel popolnoma svojevrstno in osebno zvočnost improviziranja na različna, tudi unikatna tolkalna glasbila, ki pa v temelju vedno izhajajo iz klasičnega jazzovskega bobnarskega kompleta. V izvajalski in ustvarjalni spretnosti Zlatka Kaučiča se odraža globoko poznavanje vseh jazzovskih stilov, predvsem pa mainstream jazz, ki mu je v svojem zgodnjem ustvarjalnem obdobju namenil veliko časa. V svoji bogati umetniški karieri je sodeloval s številnimi vrhunskimi glasbeniki, kot so Steve Lacy, Paul Mc Candless, Kenny Wheeler, Paul Bley, Aleksander Balanescu, Evan Parker, Peter Brotzmann, Enrico Rava, Albert Mangelsdorff itd., s katerimi je izvedel in posnel tudi številne avtorske projekte. Na prav posebnem mestu v njegovem ustvarjanju pa so njegovi solistični nastopi, s katerimi je ustvaril popolnoma unikatno zvočni kolorit. S svojimi tolkalnimi inovacijami dobesedno pripoveduje, komunicira in prefinjeno raziskuje skrajne meje zvočnih oblik. Z duhovitostjo in neposrednostjo pa je sposoben ustvariti izjemno pestro in bogato glasbeno tkivo, ki ga ni mogoče spraviti v noben okvir.

V več kot tridesetih letih ustvarjanja je Zlatko Kaučič posnel izjemno število solističnih plošč, igral na najpomembnejših evropskih in svetovnih jazzovskih festivalih, ustvarjal tudi na

Nagrada Prešernovega sklada

področju gledališke in filmske glasbe in se ukvarjal s pedagoškim delom. Velik del svojih inovativnih projektov pa je ustvaril v slovenskem glasbenem prostoru z domačimi in tujimi glasbeniki. In ravno s temi projekti je globoko zarezal v pretežno zaprt, mainstreamovski in svobodomiselnemu glasbenemu izražanju nenaklonjen slovenski jazzovski prostor. Ob trideseti obletnici svojega glasbenega ustvarjanja je leta 2008 izvedel cikel koncertov z različnimi gostujočimi glasbeniki. Posnetke teh koncertov pa je izdal na zgoščenkah *Biči* in *30th Anniversary Concerts*.

Zlatko Kaučič je v vseh pogledih izjemna glasbena osebnost, ki s svojo brezkompromisnostjo, osebno poetiko in prefinjenim okusom vztrajno ustvarja glasbo, ki se razvija in zori počasi in nikoli ne podlega različnim trendom.

Milko Lazar

Nagrada Prešernovega sklada

JANJA MAJZELJ

za vloge *Augustine Phillips* v predstavi *Za prgišče Šekspirja*, *C* v predstavi *Sla (Crave)*, *Marusje* v *Vampirju*, *sestre Alme* v *Personi in* za avtorski projekt *Krizantema* na klavirju

“Težje mi je živeti kot stati na odru,” je v enem od intervjujev dejala Janja Majzelj, prvakinja Slovenskega mladinskega gledališča. Njene besede niso le domiselna fraza, saj je oder zanjo resnično območje neskončne svobode, čudežno veselje, prazen prostor, ki ga naseljuje s svojo iskrivo domišljijo, inovativnostjo, igrivostjo in nagajivostjo, predvsem pa z markantno igralsko prezenco, značilno za največje umetnice sodobnega evropskega gledališkega.

Janja Majzelj je brezčasna igralka. S pravo igralsko strastjo pooseblja ženske vseh starosti. Že trinajst let je legendarna Pika Nogavička v *Piki* (1998) Astrid Lindgren in Andreja Rozmana Doukštumfa v režiji Vita Tauferja; kot devetletnica poskočno in po fantovsko predrzno buri otroško domišljijo, ob njenih humornih, prisrčnih domislicah se iskrijo oči njenih najmlajših (pa tudi vseh drugih) oboževalcev, njihova usta pa so ob *Piki*, ki je tako nabita z radostjo, življenjem in uporom, polna smeha. Že naslednji večer je najstnica Katarina v *Kok ti men zdej dol visiš* (2007), družbenokritični igri Marka Ravenhilla v režiji Vita Tauferja, dekle, ki hlepi po svetovni slavi, za katero bi bila pripravljena žrtvovati prav vse, celo ljubezen.

Iz otroka in najstnice se z lahkoto prelevi v Milo, spolno privlačno mladenko v drami *Fragile!* (2005) Tene Štivičić v režiji Matjaža Pograjca, v žensko, ki v Londonu išče svoj prostor pod soncem kot igralka, hrepeni po nastopanju v muzikalih, ki jih obožuje, in životari kot barska pevka v zanikrni beznici, v kateri se srečuje vzhodnoevropska družčina. Janja Majzelj je kot Mila prepotovala lep kos sveta in vzbudila občudovanje mednarodne kritike in občinstva, ki je s spoštovanjem do njenega sodobnega igralskega izraza jokalo ob usodi njene junakinje in se hkrati prisrčno nasmejalo zaradi njene preproste naivnosti.

Popolnoma drugačna je spet kot Elaine, hči posesivne matere v predstavi *Eni in drugi* (2006) Botha Strauša (režija Ivica Buljan), mlada ženska, ki išče bolečino, da sploh lahko še kaj občuti. Mila in Elaine sta leta 2006 Janji Majzelj prinesli nagrado na Borštnikovem srečanju. “Janja Majzelj k vlogama Mile in Elaine pristopa strateško: najprej nas zvabi v varno zavetje komičnega, potem pa nas – nič hudega sluteče – sooči s trpko resnico svojih likov v trenutku, ko nanjo nismo zares pripravljeni.”

Leta 2009 je Janja Majzelj ustvarila predstavo *Krizantema na klavirju*. V družbi glasbenikov in svoje psičke Nimši je avtorsko oblikovala sodobno gledališko uprizoritev na temelju vrhunskih šansonov Svetlane Makarovič in izpovedala svoj lastni odnos do življenja: njeno srce in razum sta vedno na strani tistih, ki so drugačni in odrinjeni na družbeni rob. Svoj samozavestni in artikulirani glas je dala “ožigosanim”, tistim, ki jih sicer le redko slišimo, posmehljivo in sarkastično pa se je lotila povzpeticov, “slnarjev” in pokvarjencev. Občinstvo je predstavo nagradilo na Tednu slovenske drame v Kranju.

Istega leta je ustvarila enega izmed štirih igralskih monologov v *Sli (Crave)* Sarah Kane v režiji Vita Tauferja. Svojo zgodbo skrajne človeške stiske, osamljenosti, samotrpincenja je v beli obleki baletne plesalke precizno in premišljeno odigrala kot eterično izpoved, ki je hkrati spoved o sli po življenju in igri, v nenehnem spogledovanju s smrtjo kot blagodejno odrešitvijo.

Leto kasneje je postala Marusja, osrednja junakinja poetične gledališke zgodbe *Vampir* po pesnitvi Marine Cvetajeve *Mladenič*. V prvem delu predstave, ki ga je režiser Ivica Buljan ustvaril kot vaško igro 19. stoletja, mlada, poltena Marusja strastno ljubi mladeniča – vampirja in za ljubezen žrtvuje čisto vse, tudi življenja svojih najbližjih in svoje lastno. V drugem delu uprizoritve, ki se navezuje na modernizem Cvetajeve in njenih literarnih sodobnikov, pa se Janja Majzelj iz radoživega dekleta prelevi v pravljичni cvet, začarano vilinsko bitje, vključeno v grehe lastne preteklosti.

Nagrada Prešernovega sklada

Istega leta je igralka prejela Boršnikovo nagrado za vlogo sestre Alme v drami *Persona* Ingmarja Bergmana v režiji Janeza Pipana (Mini teater Ljubljana). Kot Alma je pokazala čudovit igralski razpon in vzpostavila “vprašanje ženske identitete v današnjem času in v minimalističnem slogu in z bolečo intenziteto presegla psihološki realizem”, kot je zapisala žirija Boršnikovega srečanja.

Pika, Katarina, Elaine, C, odlična šansonjerka, Marusja, sestra Alma ... vse to in še več je Janja Majzelj. “Jaz sem lahko veliko ljudi,” pravi v *Krizantemi na klavirju*. Poleg tega pa je tudi preprost, radoživ, nadarjen, pošten, zasebno skorajda sramežljiv in kolegialen človek. Redka, eksplozivna mešanica izjemne nadarjenosti in pristnega ženskega šarma.

Uršula Cetinski

Nagrada Prešernovega sklada

JURE MIKLAVC

za dosežke na področju industrijskega oblikovanja v zadnjih dveh letih

Industrijski oblikovalec Jure Miklavc je eden najbolj prepoznavnih slovenskih ustvarjalcev mlajše generacije na področju industrijskega oblikovanja, ki je diplomirala na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani. Že v času študija se je vedno uvrščal v najožje izbore dosežkov oddelka za oblikovanje pri ALUO. Za uspešno delo v času študija je prejel študentsko Prešernovo nagrado in leta 1996 za diplomsko delo pod mentorstvom prof. dr. Staneta Bernika in Vladimirja Pezdirca nagrado Good design award na mednarodnem BIO 15.

V nadaljevanju svoje oblikovalske poti se v sodelovanju s številnimi slovenskimi podjetji spoprijema z najraznovrstnejšimi oblikovalskimi nalogami, pri čemer dosega zavidljive rezultate. Posebej pomembno je njegovo delo na področju oblikovanja športne opreme in pripomočkov, kjer izpričuje svojo konceptualno zrelost, inovativnost in poseben odnos ter humanistično poslanstvo svojega poklica. Ob tem spoštuje in razume trenutek in tradicionalna izhodišča okolja, v katerem deluje in v katero se neprestano vrača. Tako s svojimi vrhunskimi in do najmanjšega detajla celovito oblikovanimi izdelki popolnoma zadovolji tako končnega uporabnika kot tudi proizvajalca.

S svojimi inovativnimi oblikovalskimi projekti je industrijsko proizvedenim proizvodom vdihnil nove vsebine in podobe, ki jih pričakujemo v okviru vrhunskih dosežkov materialne kulture v evropskem merilu. Njegov oblikovalski pristop je inovativen in prepoznaven v vsej razsežnosti oblikovalskega ustvarjalnega dela, saj uspešno združuje in povezuje objektivno in subjektivno, uporabnost, tehnologijo, ekologijo, estetiko ter ostale prvine oblikovalskega pristopa v kvalitetne razvojno raziskovalne projekte in industrijsko proizvedene proizvode.

Za njegov izreden prispevek in vrhunske projekte na področju oblikovanja je prejel številne najvišje strokovne mednarodne nagrade: leta 2001 nagrado DIDA, leta 2002 zlato medaljo na BIO 18 in leta 2004 za dosežke na področju industrijskega oblikovanja priznanje oblikovalec leta.

V zadnjem obdobju, ko je ustvarjalni naboj usmeril predvsem v sodelovanje s podjetjem Alpina, je njegov oblikovalski prispevek postal prepoznaven v širšem svetovnem merilu. Dvakrat je prejel prestižno nemško nagrado Red Dot Award – leta 2008 za oblikovanje smučarskega čevlja Elite in leta 2009 za serijo rekreativne obutve *Binom*. Vsak zase sta bila oba proizvoda v letu 2009 deležna tudi nagrade Good Design Award v Chicagu. V letošnjem letu je za linijo tekaških čevljev Promise prejel že tretjo nagrado Red Dot Award. Zaradi njegovih vrhunskih oblikovalskih dosežkov na področju tekaške in smučarske opreme v preteklem obdobju ga je Nemčija letos nominirala za najvišje priznanje Design Award of the Federal Republic of Germany, kar je nedvomno izjemen dosežek in priznanje njegovim oblikovalskim rezultatom in mednarodnemu ugledu slovenskega oblikovanja.

Omenjene nagrade in predvsem izdelki, ki jih je zasnoval, presegajo znane rezultate na tem področju in so nedvomno izreden prispevek k promociji Slovenije in njenih sposobnosti na razvojno-raziskovalnem in umetniškem področju.

Smučarska obutev, ki jo je oblikoval, je v najvišjih cenovnih razredih, njena dodana vrednost se odraža predvsem v udobju in inovativnih rešitvah ključnih funkcionalnih sklopov. Uporabljajo jo tudi vrhunski športniki, ki so v letih 2009 in 2010 na olimpijskih igrah in svetovnih pokalih osvojili sedem zlatih, sedem srebrnih in šest bronastih olimpijskih medalj, štiri kristalne globuse in preko 150 odličij oziroma prvih mest v kategorijah svetovnega pokala.

Nagrada Prešernovega sklada

Oblikovalec Jure Miklavc je nedvomno mojster svojega poklica, saj s svojim ustvarjalnim pristopom in inovativnostjo uspešno povezuje v celoto vse zahtevane prvine in aktivnosti, ki so potrebne za kakovosten sodoben proizvod z visoko stopnjo dodane vrednosti, in tako prispeva k oblikovanju in kakovosti življenja, prostora in časa, ki ga živimo.

Vladimir Pezdirc

Nagrada Prešernovega sklada

tenorist

BRANKO ROBINŠAK

za pevske vloge *Vladimirja Igorjeviča v Borodinovi operi Knez Igor*, *Lazarja v istoimenski kantati Franza Schuberta*, *Franza v Offenbachovi operi Renske nimfe*, *Don Josėja v Bizetovi operi Carmen*, *Pinkertona v Puccinijevi operi Madame Butterfly in Des Grieuxa v Puccinijevi operi Manon Lescaut*

“Fraza, da petje ni zgolj poklic, temveč način življenja, se na trenutke lahko zdi nekoliko izrabljena in patetična, pa vendar se v njej skriva veliko resnice. Ker pevec inštrumenta ne nosi s seboj, temveč je inštrument pravzaprav on sam, je življenje slehernega pevca precej specifično, saj sev izdatni meri vrta prav okoli petja.” Misel Anžeta Petrača je mogoče dopolniti: umetniško delovanje Branka Robinšaka je polno laskavo ocenjenih izvedb s klasičnega opernega in koncertnega tenorskega repertoarja – od debija pred osemindvajsetimi leti, ko je še kot študent nastopil v ljubljanski Operi v vlogi Tamina v Mozartovi *Čarobna piščali*.

Branko Robinšak je že leto po debiju prejel nagrado na pevskem tekmovanju Maria del Monaca v Trbižu. Po diplomi na ljubljanski Akademiji za glasbo, v razredu prof. Eve Novšak Hovške, kjer je za svojo prvo vlogo Tamina dobil študentsko Prešernovo nagrado, se je izpopolnjeval še na salzburškem Mozarteumu pri Seni Jurinac, kasneje pa še v Milanu pri slovitem tenoristu Francu Corelliju in njegovi ženi Loretta. Kmalu so ga začeli vabiti na odre uglednih glasbenih hiš in institucij: v salzburško Deželno gledališče, Alte Oper v Frankfurtu, na Salzburške poletne slavnostne igre, v graško Opero, v Karlsruhe, Leipzig, Bern, na pisano vrsto koncertov po Evropi pa tudi izven nje.

Robinšak je navdušil poslušalce in kritike s celovitimi pevskimi kapacitetami: z lepoto glasu, doživetostjo nastopa in pevsko tehniko. Požel je laskava priznanja tako doma kot v tujini, na opernih deskah in koncertnem odru.

V Slovenijo se je vrnil po okroglih dvajsetih letih, tokrat kot prvak SNG Opere in baleta Ljubljana v sezoni 2000/2001. Odtlej privlači operno in koncertno občinstvo doma in v tujini s svojim očarljivim, igralsko prepričljivim in tehnično dovršenim nastopom v domala vseh večjih tenorskih vlogah: *Faust (Faust)*, *Manrico (Trubadur)*, *Lenski (Evgenij Onjegin)*, *Rodolfo (Luisa Miller)*, *Pollione (Norma)*, *Radames (Aida)*, *Andrea Chenier (Andrea Chenier)*, *Cavaradossi (Tosca)*, *Rudolf (La Boheme)*, *Pinkerton (Madame Butterfly)*, *Des Grieux (Manon Lescaut)*, *Don Jose (Carmen)*, *Franz (Renske nimfe)*, *Vladimir Igorjevič (Knez Igor)*.

Nagrada Prešernovega sklada je poklon tenoristu, ki z domala fanatično predanostjo petju – v operi in na koncertnem odru – navdušuje številne ljubitelje doma in po svetu.

Leon Stefanija

Nagrada Prešernovega sklada

LILIJANA PRAPROTNIK ZUPANČIČ

za razstavi Prostor za likovne, literarne, glasbene in igrane zgodbe
Lile Prap v Galeriji sodobne umetnosti Celje in Lilijana Praprotnik
Zupančič: Lila Prap v Centru in Galeriji P74 v Ljubljani

O LILI PRAP IN ARHITEKTURI NJENIH ZGODB

Kaj je tisto najbolj stimulatívno, kar Lilo Prap napeljuje k tako izrazito pomenljivemu ustvarjanju? Je to razumevanje same sebe kot vezi med svetom umetnosti, idejo in vsakdanjim življenjem? Je to ustvarjalna energija, ki prestopa utečene meje umetnosti? Ali iskanje estetike časa kot eklektične zmesi primitivnega in civiliziranega, starega in novega – rastoči konglomerat, ki ne bo samo “nekaj”, ampak bistveno več; bo izkušnja, bo misijonarska vnema, ki želi z umetnostjo ustvariti svet preprostejši, lepši in prijetnejši?

Lila Prap govori jezik, ki je razumljiv in zabaven ter z njim ustvarja konstrukt z elementi otroškega, naivnega, hudomušnega in hkrati sila resnega. Svojo ustvarjalno pot je pričela prav v času, ko se je ilustracija osvobajala tradicionalnih slogovnih in estetskih zahtev in je odpirala prostor novim likovnim normam. Soočala se je s premiki v razmerju med zapisanim in podobo, torej soodvisnostjo besede in ilustracije, predvsem pa s spoznanjem časa, da so vsa razpoložljiva tehnična sredstva in slogovni izrazni načini latentno pripeti na isti horizontalni ravnini, da jih ne izbira več duh časa, temveč umetnik sam. Tako ji je prostor “zdajšnjosti” ponudil možnost, da poljubno vstopi, a hkrati od nje zahteval odgovornost, da zapiše vanj tudi svojo kodo.

Izbrala je nelinearno pripoved in barvno čisto polje. Z njima plasti ravnine besednih in vizualnih doživljajev in bralca vodi stran za stranjo, od zgodbe do zgodbe, v stanje pričakovanja, ne da bi ga ujela v dolgočasno zaporedje. Preigrava preproste življenjske misli, simbolno se dotika izkušenj našega sveta ter ga v labirintu podob in besedil usmerja v stanje, kjer intuitivni naboj popolnoma razbije njegov miselni odpor. Z vprašanji in možnimi odgovori, z vsebinskimi preskoki in likovnimi akcenti, ki do preprostosti stopnjujejo obliko in značaj v pripoved ujete figure, se poigrava s semantičnimi nasprotji in vabi bralca v klobčič domišljije. Med njima ustvarja vibracije, ki se skozi pohajkovanje in zapeljevanje, med resničnim in z željami prepojenim svetom, svojevrstno preobražajo v interaktivno senzacijo.

Lila Prap je ustvarila čisto svoj likovni izraz – abstrakten in prepoznaven hkrati. Nič ni preveč in ničesar premalo. Krepka črna linija, ki izrisuje obličje podobe, ni poteza, niti “štrih”, temveč močna kontura – ostanek surove črne hrapave površine nosilca, ki razmejuje kontrastna ali barvno sorodno poslikana polja. Okorno in neprekinjeno teče med enakomerno živo barvno povrhnjico in v dotiku z njo kljub jasnemu grafičnemu poudarku trepeta. Med njima nastaja komaj viden prostor svetline, ki skupaj s tisočerimi drobci presevajajoče podložne črnine mehča slikovno površino. Zato podobe Lile Prap niso ploske, niso barvno enoznačne, ampak so nemirna barvna polja, so pravcate simfonije komaj čutnega ritma, linearne reda in presenetljive preprostosti. Kajti liki, duhovno predelani ter značajsko poudarjeni, bivajo v čisto stiliziranem prostoru; v otroško naivnem pejzažu, ki ga tvorijo zgolj linije ali robni ornamenti ali pa samo barvni fluid, prilepljen na duhovno plat zgodbe same.

S takšno likovno konstrukcijo Lila Prap pripovedno preobraža v simbolično in realno prepleta s še bolj realnim. In nemara je prav ta arhaična preprostost tista, ki ustvarja njenemu slogu sijajne pogoje za bivanje v “razširjenih medijskih prostorih”. Z njimi domiselno preigrava klasične tone z novo estetiko ter ustvarja zanje polne prehode v novo in drugačno likovno senzibilnost. Kajti liki in besedne skice Lile Prap živijo s prav tako polno

Nagrada Prešernovega sklada

energijo v gledališču, na radiu, na TV, v galerijskem prostoru ... kot v knjigi; s pomočjo tehnoloških variacij za ranljive skupine pa je s knjigo *Zakaj?* stopila celo v svet gluhih in slepih (2010).

Lila Prap je danes ena pomembnejših mednarodno uveljavljenih ustvarjalk avtorskih slikanic. Prva knjiga, za katero je napisala besedilo in jo v celoti ilustrirala, so bile *Resnične pravljice in pripovedke* (1999), leto kasneje poezija *Živalske uspavanke* (2000), nato pa knjiga *Zakaj?* (2002), ki se je uvrstila v učne programe v mnogih državah in po kateri so Japonci leta 2008 posneli 26 delov risane serije. Sledile so nove uspešnice (*Živalska abeceda*, 2002; *Mednarodni živalski slovar*, 2004; *1001 pravljica*, 2005; *Moj očka*, 2007; *Kam gredo sanje?*, 2008; *Dinozavri?!*, 2009; *Jezične zgodbe*, 2010; *Pasji zakaji*, 2010). Zanje je prejela domača in mednarodna priznanja. Med pomembnejšimi domačimi so gotovo Smrekarjevo priznanje (1999) in Levstikova nagrada (2001) ter nagrada za najlepšo knjigo (2002), med tujimi pa nominaciji za Andersenovo nagrado, ki ji po domače pravijo tudi mala Nobelova nagrada za otroško in mladinsko literaturo (2006 in 2008), in nominacije za nagrado Astrid Lindgren (2006, 2007, 2008 in 2010). Sodelovala je na pomembnih preglednih razstavah ilustracije doma in po svetu, prevodi njenih knjig pa se uvrščajo med najbolj priljubljena dela za otroke v več kot tridesetih državah. Zadnja leta se posveča ustvarjanju otroških avtorskih slikanic in sodeluje v otroškem revijalnem tisku.

Alenka Domjan

Nagovor

Jaroslav Skrušný

Predsednik Upravnega odbora

Prešernovega sklada

ČEMU PRAZNIK POEZIJE V KRIZNEM ČASU?

Spoštovani gospod predsednik republike,
spoštovane prejemnice in prejemniki nagrad slovečega imena,
spoštovane častilke in častilci umetnostnih muz!

Pričujoči priložnostni nagovor kot skromen uvod v vsakoletno praznovanje in počastitev muz s slovenskega Parnasa, ki ju s pevčevim imenom še posebej posvečamo poeziji, sem naslovil s parafrazo znamenitega vprašanja, ki si ga je bil dobro poldrugo stoletje tega zastavil Prešernov sodobnik in pesniški sobrat Friedrich Hölderlin: ČEMU PRAZNIK POEZIJE V KRIZNEM ČASU?

Vprašanje nikakor ni naključno ali zgolj retorično, tudi ni šele od včeraj in še najmanj je zraslo izključno na mojem zelniku. Zastavljali so mi ga radovedni novinarji že ob nastopu mandata sedanjega Upravnega odbora Prešernovega sklada, še posebej vztrajno so vrtali z njim pred prvo slovesno podelitvijo najvišjih nacionalnih priznanj za umetniško ustvarjalnost, ki sem jih v imenu odbora na tem odru delil dve leti nazaj. Glasilo pa se je nekako takole: Se vam ne zdi nekoliko anahronistično podeljevati državne nagrade za kulturo in umetnost v času, ko so Slovenci z državno osamosvojitvijo pridobili vse attribute suverene nacije, ko so, tako kot vsi moderni evropski sosedje, prepustili vzvode upravljanja javnih zadev – *rei publicae* – politiki, znanosti in ekonomiji, ko sta torej kultura in umetnost bolj ali manj hoté izgubili svojo naciotvorno – in še toliko bolj – državotvorno vlogo in pomen?

Vprašanju dajeta dodatno legitimiteto tudi večinsko mnenje in prevladujoča drža kulturnih in umetniških ustvarjalcev samih v prvih poosamosvojitvenih letih: kultura in umetnost sta svojo večstoletno službo narodu in državi opravili, napočil je čas, da se iz javne parapolitične arene vrnete v intimni prostor, ki mu imanentno pripadata – v okrožje srca in obzorje duha. Ali z drugimi besedami: cesarju, kar je cesarjevega, in muzam, kar je svetega in posvečenega! Država naj s svojimi institucijami in mehanizmi poskrbi za kar najbolj nemoteno in zakonito delovanje javnih zadev, saj zato se tudi imenuje *res publica*, umetniki pa se bomo vrnili k vprašanju, za katera se čutimo najbolj poklicani, se pravi pod obnebe lepote in resnice, pesništva in mišljenja. Le čemu bi se v ta posvečeni prostor vtikala država, pa čeprav v še tako nedolžni in dobrohotni obliki, kot je podeljevanje najvišjih nacionalnih priznanj za služenje muzam?

Sliši se logično in utemeljeno v sami naravi upravljanja s *polisom* na eni in izvorne zavezanosti umetniške ustvarjalnosti človeku kot posamezniku na drugi strani. Priznam, tudi sam sem se nemalokrat pridušal – in se pridušam še danes – na striktno ločevanje raznorodnih ravni v razumevanju in delovanju moderne, pluralno strukturirane družbene skupnosti in, tako kot nekdaj, še danes brez oklevanja dajem roko v ogenj za absolutno avtonomijo umetniškega ustvarjanja in za njegovo popolno sproščenost in zaščito pred vsakršno državno kuratelo. Zatorej se zdi skoraj paradoksalno, da s tega mesta ministriram pri neke vrste – če že ne incestuoznem, pa vsekakor malce nespodobnem – obredju, s katerim država časti in posvečuje svoje najodličnejše pesnike, godce, glumače, pevce, oblikovalce, slikarje, pisatelje, skratka – umetnike.

Pa je paradoks v resnici tako hudo protisloven? Sta si moderna država – katera koli, slovenska pa še posebej – in umetniško snovanje zares lahko tako nepreklicno in daleč vsaksebi? Se upravljanje in reguliranje javnih zadev v občih blagor (kar eminentno pripada državi) res lahko godi povsem neodvisno in

brez živega stika, občega posluha in javne občutljivosti za intimne stiske, radosti, hrepenjenja in potrebe posameznega človeškega bitja (kar je odlikovano torišče umetnosti)? In če se – kakor se čedalje bolj zdi, da se dogaja v slovenskem *polisu* – ta razkol začne vse radikalneje poglobljati, če postajata javni diskurz države in intimna govorica umetnosti vse bolj mimobežna, kakšne posledice ima to za občestvo na eni in za posameznika na drugi strani? Odgovor na to vprašanje se nam po dvajsetih letih življenja v moderno ustrojeni, profesionalno vodeni in sistemsko diferencirani državi v vsej obsceni otipljivosti kaže na vsakem koraku: slovenska *res publica* se v času krize nezadržno spreminja v vrednostno in etično opustošeno goličavo, v kateri vse bolj peša zaupanje v verodostojnost nosilcev javnih funkcij, v kateri iz dneva v dan opazneje hira vera v opravilno sposobnost državnih ustanov, v kateri se pospešeno krepi dvom v načela solidarnosti in pravičnosti, v kateri vse bolj vnebovpijoče zamira vsakršen dialog in zato vse nevarneje popušča temeljna družbena vez. Skupno domovanje se nam, skratka, spreminja v gluho lozo, v kateri je čedalje šibkeje slišati prav glas njegovih najbolj ranljivih stanovalcev, se pravi nebogljenih posameznikov, teh novodobnih “ponižanih in razžaljenih”, ki jih je tolikanj slavljene in malone za državno razvojno doktrino razglašeni konkurenčni boj za moč potisnil na družbeni rob. Tako pač deluje in govori država, ki je po svojem bistvu in naravi način in instrument udejanjanja moči, če in kadar deluje zgolj po svojih imanentnih zakonitostih funkcionalnega in učinkovitega poslovanja in se radikalno raz-loči in zapre pred vrednostno-etičnimi razsežnostmi so-bivanja različnih posameznikov. Tako arogantno in brez so-čutja se vede družbena skupnost, če in kadar oglušči za presežno govorico “*smislotvorne vertikale*” (kot bi rekel pokojni pisatelj in Prešernov nagrajenelec Rudi Šeligo). Tako etično in intelektualno zataji *homo faber*, če in kadar oslepi za lepoto Postave, zapisane na nebesnem firmamentu (kot bi rekel stari dobri Kant).

In takrat se znajdemo v krizi, ko se nam je v skladu z izvornim starogrškim pomenom besede *krisis* odločiti na razpotju, ko nam je naloženo izbrati med številnimi možnostmi, ko smo povabljeni prisluhniti najrazličnejšim glasovom in nam ni treba slediti le prevladujočemu nareku moči. Takrat napoči čas, da ne le kot ranljivi, krhki, nemočni posamezniki, ampak tudi kot državna skupnost, kot soudeleženci v igri moči med neštevilnimi sirenskimi vabili k razvoju in napredku, prisluhnemo tudi glasu umetnosti. Zakaj, kot pravi slovenski pesnik, prav tako eden nedavnih Prešernovih nagrajencev, Milan Dekleva v nekem intervjuju, je “*govorica literature govornica nemoči. /.../ Umetnost je govornica človeške ranljivosti, govornica smrti. Pripoveduje nam zgodbo naše krhkosti, ki se ji ne smemo izogniti. Le iz občutja svoje krhkosti se lahko razpremo k drugemu, razumemo stisko drugih.*” Pesnikove besede ne potrebujejo komentarja, več in tehtneje se o vlogi umetnosti v družbi preprosto ne da povedati. Preostane mi le, da si v svojem protislovnem položaju zastavim še zadnje vprašanje:

Mar ni v moči (da ne rečem kar dolžnost) države – prav zato, ker za razliko od umetnosti razpolaga z močjo – da, ne le v kriznem času, ampak sistematično in permanentno, nekaj te svoje moči vsaj simbolno zastavi za stvar umetnosti in kulture? Da se zave svojega dolga do svojih krhkih in nemočnih, ponižanih in razžaljenih, ranljivih in smrtnih posameznikov in da zato v *agori* slovenskega *polisa* – recimo v osrednjem hramu slovenske kulture, kot je to primer nocoj – pripusti k besedi govorico umetnosti in se ji ponižno pokloni s priznanji, posvečenimi s pesnikovim imenom?

Moj odgovor na to vprašanje je kajpak pritrdilen in zato vsej paradoksalnosti navkljub z veseljem in zadoščenjem odpiram letošnje Prešernalije ter oder prepuščam umetnosti in umetnikom.

Upravni odbor Prešernovega sklada

Jaroslav Skrušny, predsednik

Člani:

Lenka Bajželj

Veronika Brecelj

dr. Ignacija Fridl Jarc

Aleš Jan

Iztok Kovač

Milan Ljubič

Bine Matoh

mag. Marko Mihevc

dr. Andrej Misson

Jaš Otrin

Marko Peljhan

Janez Suhadolc

dr. Nadja Zgonik

Matjaž Zupančič

Strokovne komisije upravnega odbora Prešernovega sklada

Strokovna komisija za glasbo:

Predsednik:

Marko Vatovec

Člani:

Alojz Ajdič

Dušan Bavdek

Jernej Brence

Milko Lazar

Vasilij Meljnikov

dr. Leon Stefanija

Strokovna komisija za književnost:

Predsednica:

Alenka Zor Simoniti

Člani:

Goran Dekleva,

mag. dr. Fabjan Hafner

dr. Andrej Inkret

Tina Kozin

Vlado Motnikar

Vilma Purič

Strokovna komisija za likovno umetnost:

Predsednik:

Radovan Jenko

Člani:

Mirko Bratuša

Maja Marija Ana Tasič Demšar

Bojan Gorenec

Jasna Merku

Milan Pajk

Božidar Zrinski

Strokovna komisija za scensko umetnost:

Predsednik:

Igor Samobor

Člani:

Marjan Bačko

Mojca Kreft

dr. Bojana Kunst

Sanja Nešković Peršin

mag. Marcel Štefančič jr.

Karla Železnik

Slavnostna podelitev Prešernovih nagrad in nagrad Prešernovega sklada 2011

L'ART POUR L'ARTISTE *UMETNOST UMETNIKU*

Scenaristka in režiserka

Neda Rusjan Bric

Avtorica video portretov

Jasna Hribernik

Skladatelj

Aldo Kumar

Scenografa

Rene Rusjan in Boštjan Potokar

Kostumografka

Barbara Stupica

Koreograf

Ivan Peternelj

Oblikovalec svetlobe

Andrej Hajdinjak

Izvajalci

Sandi Pavlin

Blaž Šef

Maša Kagao Knez

Jelena Ždrale

Lučka Počkaj

Janko Petrovec

Barbara Cerar

Štefka Drolc

Simfonični orkester RTV Slovenija

Interpretacija besedil v videoportretih

Nataša Barbara Gračner

Danijel Malalan

Avtor zaključne skladbe

Mihail Glinka: Simfonična uvertura k operi Ruslan in Ljudmila

Uporabljeni so bili navedki iz naslednjih besedil:

Andrej Tarkovski: Ujeti čas

Fran Milčinski: Prešernove hlače

Heziod: Teogonija

Emil Filipčič: Problemi

Shakespeare: Henrik VIII.

Izdal

Upravni odbor Prešernovega sklada
V Ljubljani 2011

Zbrala in uredila

Bojana Kovačič

Oblikovalska zasnova

Miljenko Licul, Diptih

Izvedba

Agora design

Fotografija

Tone Stojko

Lektura

Maja Cerar

Tisk

Tiskarna Milan Simčič

ISSN 1318-6167